

2. «Мирні умови» Путіна: чого чекати українцям в окупації. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-myrni-umovy-shlyakhu-choho-chekaty-v-okupatsiyi/32996523.html>

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top

Сорока О.В.,
доцент кафедри управління персоналом і економіки праці
Одеській національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ В ЕКОЛОГІЧНО - ОРІЄНТОВАНІЙ ЕКОНОМІЦІ У ХХІ СТОЛІТТІ

Перехід до зеленої економіки, спрямований на зниження вуглецевого сліду та збереження екосистем, став відповіддю на глобальні кліматичні виклики. Цей процес трансформує ринок праці, створюючи нові професії та вимагаючи перегляду традиційних економічних моделей.

За даними ЮНЕП (Програми ООН з навколишнього середовища), «зеленою» є така економіка, яка забезпечує довгострокове підвищення добробуту людей і скорочення нерівності, дозволяючи майбутнім поколінням уникнути суттєвих ризиків для довкілля та його виснаження. Зелена зайнятість включає робочі місця, що сприяють збереженню або відновленню якості довкілля. Міжнародна організація праці визначає зелені робочі місця як діяльність у сільському господарстві, промисловості, сфері послуг та адміністрації, спрямовану на зниження негативного впливу на екологію [1]. Такі робочі місця забезпечують гідні умови праці, адекватну заробітну плату та соціальний захист працівників.

Важливий прогноз представлено Світовим банком: до 2030 року очікується створення понад 24 мільйонів нових «зелених» робочих місць [2]. Цей процес вимагає стратегічних заходів щодо забезпечення кваліфікованої робочої сили, що підсилює роль освітніх реформ. Сучасні дослідження підкреслюють необхідність адаптації освітніх програм до нових вимог ринку праці.

Аналіз глобального досвіду показує, що зелена економіка сприяє розвитку регіонів, зміцнює соціальну стабільність і стимулює економічне зростання за рахунок формування нових робочих місць у екологічно орієнтованих галузях. З іншого боку, метою «зеленої» економіки є екологічна трансформація ринку праці, спрямована на мінімізацію негативного впливу економічної діяльності на довкілля. У країнах, що активно інвестують у зелені технології, темпи зростання зайнятості вищі, ніж у державах з традиційною економікою (табл. 1).

Перехід до зеленої економіки суттєво трансформує структуру зайнятості, створюючи як нові можливості, так і виклики для ринку праці. Дані ЮНЕСКО [4] та Cedefop [5] підтверджують, що 60% працівників у традиційних галузях

потребують перекваліфікації для збереження конкурентоспроможності. Ключовими напрямками підготовки фахівців є: відновлювана енергетика (інженери, монтажники, технічне обслуговування), екологічний аудит та еко-консалтинг, сталий розвиток міст та екологічний транспорт, а також управління ресурсами і переробка відходів.

Таблиця 1

Зростання «зелених» робочих місць у провідних країнах світу (2020–2023рр)

Країна	Ключові галузі	Зростання робочих місць (у%)
Китай	Сонячна енергетика, виробництво електромобілів.	12,1
Германія	Вітрова енергетика, зелений водень	10,3
США	Будівництво, переробка відходів	9,8
Франція	Екоінжиніринг, енергозбереження	8,6
Індія	Відновлювана енергетика, біоагропромисловість.	7,9

Джерело: складено автором за [3].

У Німеччині Федеральне агентство праці виділяє 31 тип професійної зайнятості, що відноситься до сфери захисту екологічної рівноваги. Ці види діяльності включають роботу в секторах, пов'язаних із охороною навколишнього середовища, збереженням природних ресурсів, екологічно сталими практиками природокористування та переробкою відходів. При цьому з категорії «зеленої зайнятості» виключені робочі місця в маркетингу, торгівлі та інформаційних технологіях, оскільки їх не вважають безпосередньо пов'язаними з охороною довкілля.

У період з 2015 по 2023 рік кількість робочих місць у секторі відновлюваних джерел енергії збільшилася на 58%, досягши 18,2 млн порівняно з 11,5 млн раніше [6]. За прогнозами, до 2030 року в секторі ВДЕ працюватиме понад 30 млн осіб (у 2021 — 12 млн). Найбільший приріст демонструють галузі, такі як сонячна енергетика — 4,9 млн робочих місць; біоенергетика — 3,6 млн робочих місць; вітроенергетика — 1,3 млн робочих місць [2]. Одночасно спостерігалися структурні зміни на ринку праці. Зокрема, відбулося скорочення зайнятості в вугільній промисловості на 25% у країнах США та ЄС [7]. Вугільна, нафтогазова промисловість, виробництво автомобілів із двигунами внутрішнього згоряння втрачають робочі місця через декарбонізацію. У ЄС до 2035 року планується закрити всі вугільні шахти, що торкнеться до 250 тис. працівників. Країни з високим рівнем вуглецевої залежності (наприклад, Польща, Індія, ПАР) стикаються з труднощами в перепідготовці працівників і перерозподілі трудових ресурсів.

Цифровізація та інноваційні технології відіграють ключову роль у розвитку зеленої економіки, сприяючи оптимізації виробничих процесів, підвищенню енергоефективності та створенню нових робочих місць. За даними BloombergNEF [8] обсяг інвестицій у «зелені» стартапи щороку зростає, досягнувши \$755 млрд у 2023 році. Проте цей розвиток супроводжується структурними змінами на ринку праці, створюючи як нові можливості, так і ризики соціальної та економічної поляризації.

Сучасні технології, включаючи штучний інтелект (AI), автоматизацію, інтернет речей (IoT) та великі дані (Big Data), дозволяють оптимізувати процеси у відновлюваній енергетиці, сталому сільському господарстві, управлінні відходами та транспорті. Це призводить до зростання попиту на висококваліфіковані кадри. Однак без державної підтримки та комплексних соціальних програм регіони, що залежать від традиційної видобувної промисловості (наприклад, вугільні шахтарські міста), стикаються зі зростанням безробіття та економічною депресією. Для пом'якшення наслідків втрати робочих місць у вуглецевоемних секторах і адаптації ринку праці багато країн розробляють стратегії справедливого переходу (Just Transition) [2]. Наприклад, у Європейському Союзі такі програми передбачають: Фінансування перекваліфікації для працівників вугільних підприємств; Освітні програми з технічних спеціальностей у сфері ВДЕ; Гранти на розвиток малого та середнього бізнесу в екологічно чистих галузях.

Для України успішний перехід до зеленої економіки потребує комплексного підходу, який включає економічні стимули, освітні реформи, стратегічне планування та державну підтримку бізнесу. Взаємозв'язок різних сфер політики зайнятості на екологічно орієнтованому ринку праці (рис.1)

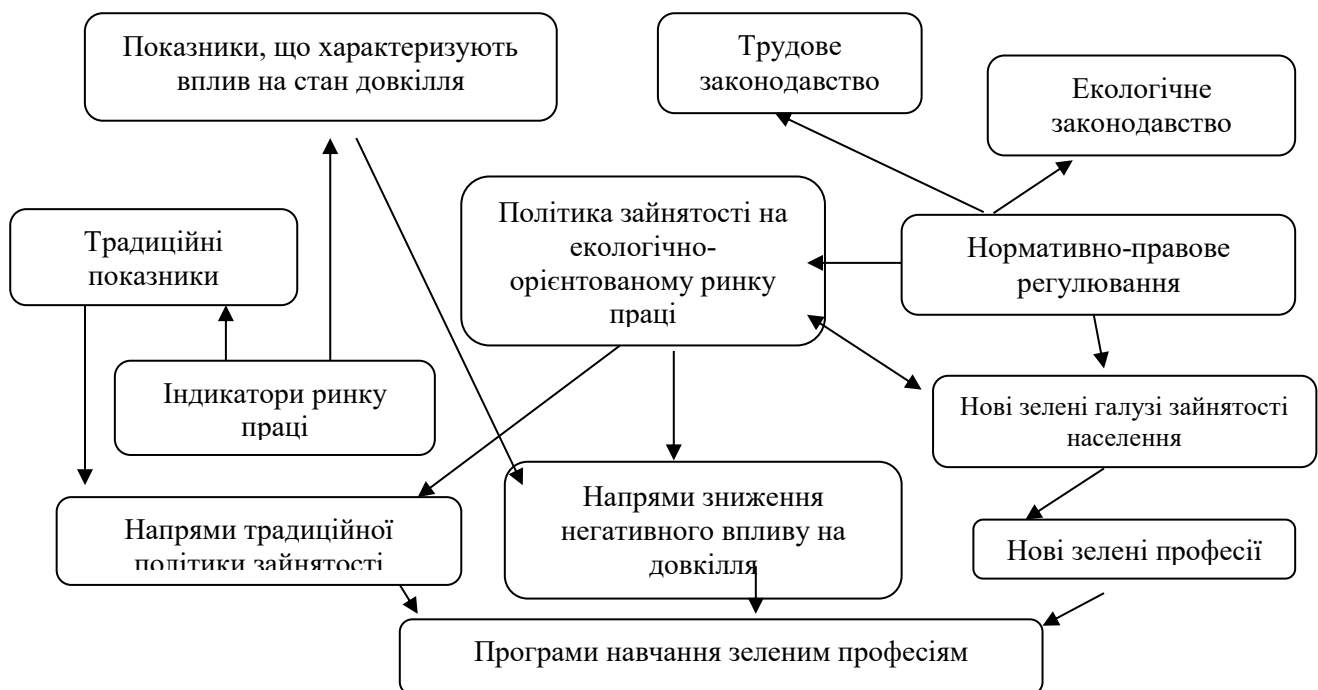

Рис. 1. Схема взаємодії різних сфер політики зайнятості на екологічно орієнтованому ринку праці

Джерело: складено автором

Для обліку зелених робочих місць пропонується розробити форму національного статистичного спостереження, у якій слід відобразити такі показники: кількість зелених робочих місць у звітному році; приріст зелених робочих місць порівняно з попереднім роком; інвестиції у створення та модернізацію зелених робочих місць у звітному році; вартість створення одного зеленого робочого місця у звітному році.

Отже, зелена економіка кардинально трансформує ринок праці, відкриваючи нові можливості для сталого розвитку. Однак успішний перехід вимагає скоординованих дій, включаючи інвестиції в освіту та перепідготовку кадрів, підтримку вразливих соціальних груп, а також гармонізацію міжнародних стандартів зеленої зайнятості для забезпечення справедливого й ефективного розвитку. Таким чином, трансформація призводить до поляризації ринку праці, де успіх залежить від адаптивності та моделі збалансованого підходу, що включає економічні стимули, освітні реформи й ефективну соціальну політику.

Література:

1. MOT 2022. Керівництво зі справедливого переходу. URL: <https://www.ilo.org> (дата звернення 6.10.2025).
2. World Bank. Jobs in Green Economy: A Global Perspective. 2022. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення 6.10.2025).
3. Eurostat. Labour Market Effects of Green Transition. 2023. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення 6.10.2025).
4. UNESCO. Education for Sustainable Development. France, 2020
5. Skills for green jobs in Germany: an update / Cedefop. 2018. 31 p. URL: http://www.cedefop.europa.eu/files/germany_green_jobs_2018.pdf (дата звернення 6.10.2025).
6. IRENA. Renewable Energy and Jobs: Annual Review 2024. URL: <https://www.irena.org> (дата звернення 6.10.2025).
7. IEA. Coal 2022: Analysis and Forecast to 2025. 2022. URL: <https://www.iea.org> (дата звернення 6.10.2025).
8. BloombergNEF. Energy Transition Investment Trends. 2023 URL: <https://about.bnef.com> (дата звернення 6.10.2025).